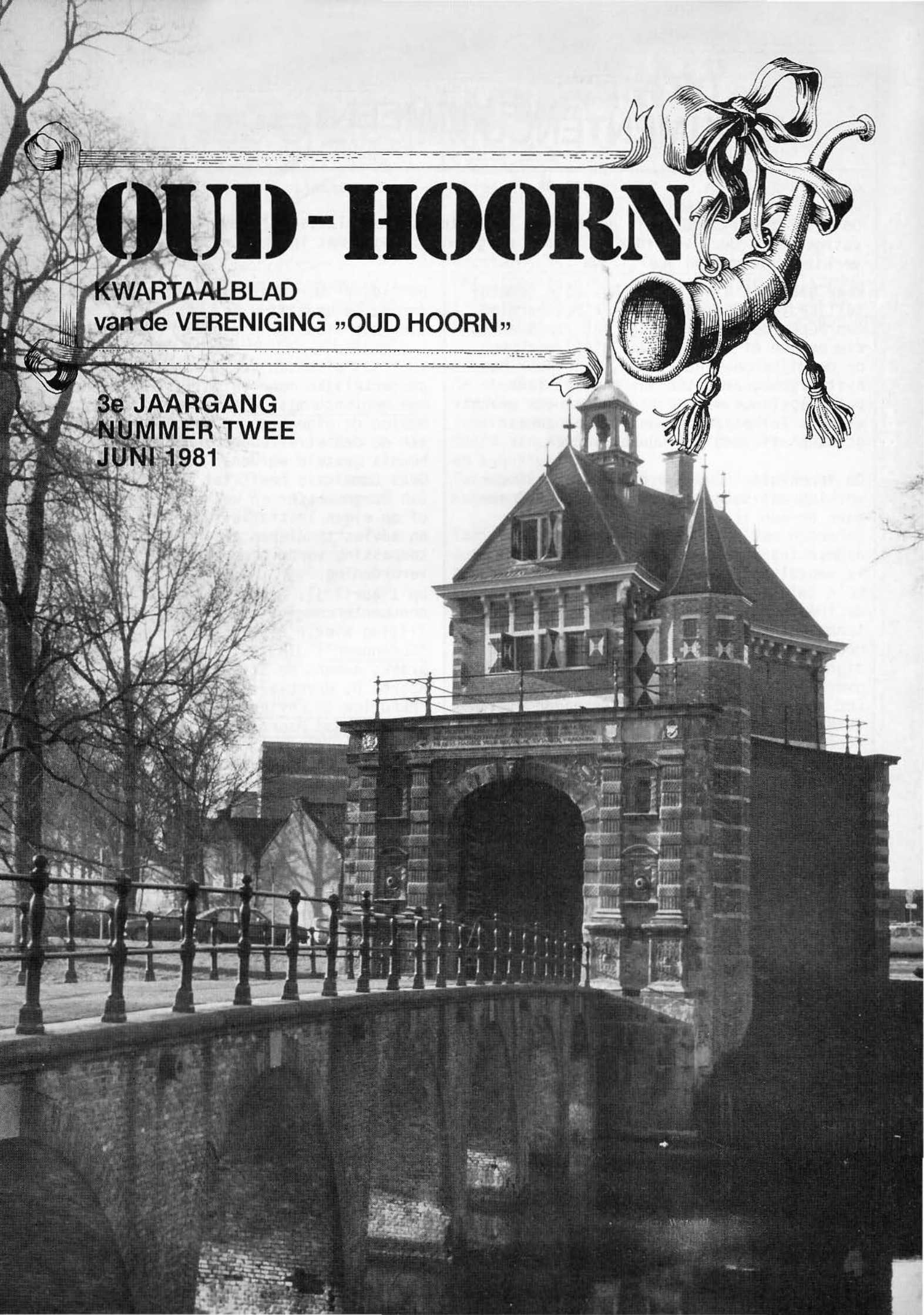

oud-HOORN

KWARTAALBLAD
van de VERENIGING „oud HOORN”

3e JAARGANG
NUMMER TWEE
JUNI 1981

DE NIEUWE GEMEENTELIJKE MONUMENTENCOMMISSIE IS GESTART

Op 9 september 1980 heeft de Hoornse gemeenteraad een plaatselijke monumentenverordening vastgesteld. Deze verordening is met enige wijzigingen met ingang van 20 maart 1981 in werking getreden.

Waar gaat het hierbij om? Nu, zo'n gemeentelijke verordening dient ter bescherming van bepaalde panden binnen het stadsgebied die om een of andere reden niet voorkomen op de Rijksmonumentenlijst, maar door hun historische, architectonische en stadsbeeldbepalende waarde toch onmisbaar geacht worden. Zulke panden moeten niet zomaar gesloopt of verminkt kunnen worden.

De Vereniging "Oud-Hoorn" heeft in samenwerking met de gemeentelijke dienst Openbare Werken zich al geruime tijd bezig gehouden met het inventariseren van in aanmerking komende panden. Deze activiteit is vooral zo belangrijk omdat er al weer zo'n twintig jaar verstreken zijn sinds de inwerkingtreding van de Rijksmonumentenwet. Indertijd zijn heel wat panden in Hoorn op een "Rijkslijst" gezet, maar er zijn er méér die in aanmerking komen voor overheidsbescherming.

Een ander probleem is, dat de aandacht van de Rijksdienst voor Monumentenzorg momenteel uitsluitend is gevestigd op bouwwerken uit de periode 1850-1930 (jongere monumenten dus, zoals in Hoorn de Grote Kerk, het Postkantoor aan het Grote Oost en de S.G. West-Friesland bijvoorbeeld die in aanmerking komen).

De kans is dus niet groot dat het Rijk nog panden uit de periode tot 1850 onder zijn hoede zal nemen en dat is jammer, want bij de inventarisatie van potentiële monumenten zijn in het verleden diverse panden aan de aandacht ontsnapt, mede doordat men toen vooral het oog vestigde

op "losse" monumenten en daarbij, anders dan nu de opvatting is, minder het samenhangende stadsbeeld daarbij betrok.

Voor het plaatsen van monumenten op de gemeentelijke monumentenlijst dient een monumentencommissie gehoord te worden en moeten de eigenaren en hypotheekhouders van de desbetreffende panden hiervan in kennis gesteld worden.

Deze commissie heeft tot taak het College van Burgemeester en wethouders op verzoek of op eigen initiatief van voorlichting en advies te dienen als het gaat om de toepassing van de gemeentelijke monumentenverordening.

Op 1 april jl. heeft wethouder Sijm deze monumentencommissie geïnstalleerd.

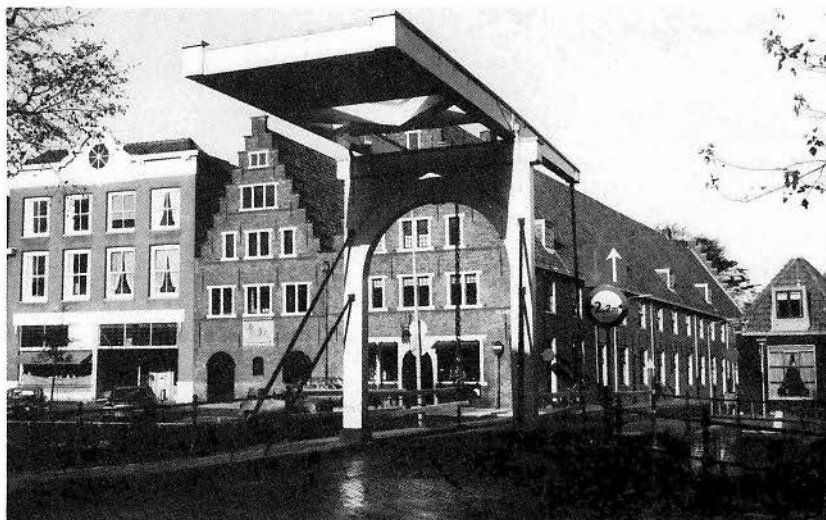
Zitting hierin hebben: namens de Vereniging "Oud-Hoorn": J.M. Baltus en Y.J. Hangelbroek; namens de Stichting Stadsherstel Hoorn: D. Breebaart; namens de Vereniging "Hendrick de Keyser": W. Raue en namens de gemeenteraad Hoorn: mevr. J.L. Schutte-Lanting.

Als voorzitter van deze commissie is gekozen: J.M. Baltus.

Als secretaris treedt op S.J.P. van den Berg van de gemeentelijke dienst Algemene Zaken. Vaste adviseur is J. Sietzes van de gemeentelijke dienst Openbare Werken.

In volgende afleveringen van dit blad zult u nieuwe informatie over het reilen en zeilen van deze commissie kunnen vernemen.

J.M. Baltus

„OUD - HOORN”

Kwartaalblad van de Vereniging "Oud-Hoorn"
Gratis voor leden. Losse nummers via de
Hoornse boekhandelaren verkrijgbaar ad
f 1,50.

Bestuur: J.M. Baltus, voorzitter
L.P.M. Hoogeveen, secretaris
mw. M. Roest-Prestupa, penning-
meesteresse

Leden: mw. J. Schouwink-van der Windt
A. de Graaf (archivaris)
Y.J. Hangelbroek
H.W. Saaltink
A. Boezaard

Redactiecommissie:

J. Buiten
J.L.N. Dijkstra
L.P.M. Hoogeveen
C. Koppers
J.M. Onstenk
H.W. Saaltink
W. Vingerhoed

Redactie-adres: J.L.N. Dijkstra
Rotiusstraat 46
1624 GC HOORN

Opgave nieuwe leden: C. Koppers
Botter 39
1625 DC HOORN
tel. 33923

Secretariaat: Postbus 346
1620 AH HOORN

Contributie: f 20,-- per jaar, inclusief
toezending van het kwartaalblad.
Giro: 21 44 888 t.n.v. mw. M. Roest-Prestupa,
Hoeker 2
1625 CA HOORN

Archiefdienst Westfrieze Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het stad-
huis van Hoorn, Nieuwe Steen 1, tel. 31234.
Postadres: Archiefdienst Westfrieze Gemeenten,
Postbus 603
1620 AR HOORN

De studiezaal is geopend van maandag t/m
vrijdag van 9.00 - 17.00 uur en
iedere tweede en vierde woensdag van de
maand van 19.00 - 22.00 uur (behalve juli
en augustus).
Tussen 12.30 en 13.30 uur en ná 16.45 uur
kunnen geen stukken worden aangevraagd.

Tarieven (gewijzigd per 1-1-1981):
door het archief verricht onderzoek f 8,50
per half uur; fotokopieën van rijksarchi-
valia f 0,40 en overige f 0,60.
Eigen onderzoek op de studiezaal en het
lenen van boeken uit de bibliotheek (niet
alles wordt uitgeleend) is "gratis".

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 15597).
Geopend: 1 april - 1 oktober, werkdagen van
10.00 - 17.00 uur, zon- en feestdagen van
12.00 - 17.00 uur;
van 1 oktober - 1 april, werkdagen van
10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.
Alleen op zondagen in oktober en maart
van 14.00 - 17.00 uur.

HOORNSE KERKEN OP TELEVISIE

De monumentenbijbel voor Hoorn is het boek "De monumenten van Geschiedenis en Kunst van Westfriesland, Tessel en Wieringen".

Herma M. van den Berg deelt de monumenten in in de categorieën Verdedigingswerken, Wereldlijke Openbare gebouwen, Poorten, Gebouwen van liefdadigheid en wetenschap, Woon- en pakhuizen en Kerkelijke gebouwen. Aan die laatste categorie monumenten besteedt het N.C.R.V.-programma reeds enige jaren veel aandacht. Vele monumentale kerken uit diverse steden van ons land worden in het programma "Kerkepad" voor het voetlicht gehaald.

Daarnaast zijn die kerken op de zaterdagen na de televisie-programma's geopend. Men kan de monumenten dan bewonderen. Hiervan maken vele mensen gebruik.

Op 8 en 15 augustus aanstaande is Hoorn in het programma opgenomen. Op die dagen zullen de Lutherse-, Ooster- en Noorderkerk in het middelpunt van de belangstelling staan. Samen met de kerken in Zwaag en Wognum.

In de afgelopen maanden is er hard gewerkt aan de voorbereiding van het televisieprogramma. Niet alleen de kerken werden gefilmd en gefotografeerd, maar ook andere plekjes die de moeite waard zijn, werden in het programma verwerkt.

Het resultaat van deze arbeid kunt u zien op 4 augustus om 19.25 uur in een film van circa 25 minuten.

Op 11 augustus komt Hoorn nog eens op de televisie. Dan duurt de uitzending maar 5 minuten. Misschien is het voor u ook de moeite waard om te kijken!

W. Vingerhoed

VERSLAG VAN DE ACTIVITEITEN VAN „OUD-HOORN” IN 1980

Leden

Het jaar 1980 gaf een verheugende groei van het ledenaantal te zien. Wij konden 131 nieuwe leden inschrijven, terwijl slechts 8 mensen voor het lidmaatschap bedankten. Onze Vereniging telde derhalve op 31 december 491 leden.

Erelid

Aan de heer D. Breebaart, onder meer voorzitter van de Stichtingen Stadsherstel Hoorn, Oosterkerk en Noorderkerk, werd vanwege zijn grote verdiensten voor de monumentenzorg in Hoorn en omgeving op 30 oktober het erelidmaatschap aangeboden.

Bestuurssamenstelling

De heren Y.J. Hangelbroek en H.W. Saaltink werden in de ledenvergadering van 21 juni herkozen; in dezelfde vergadering werd de heer A. Boezaard benoemd in de vakature Van de Brink.

Ledenvergaderingen

In 1980 is driemaal een ledenvergadering gehouden. Op 7 februari moest een extra vergadering worden belegd in verband met de hypothecaire lening voor de verbouwing van Bierkade 10. De jaarvergadering, op 21 juni gehouden in 't Gulden Vlies te Alkmaar werd tot grote spijt van het bestuur slechts door een zeer gering aantal leden bijgewoond. Dat was vooral te betreuren omdat de heer J.J. Schilstra vanuit zijn grote ervaring een boeiend verslag gaf van de stadsvernieuwingsproblematiek in Alkmaar, die grote parallellen vertoont met de omstandigheden in Hoorn. De woorden van de heer Schilstra en het daarna onder zijn leiding in ogenschouw nemen van het oostelijk stadsdeel waren voor het bestuur een grote stimulans om voort te gaan op de ingeslagen weg. Een feestelijke bijeenkomst vond plaats op 30 oktober in de Noorderkerk ter gelegenheid van het toekennen van het erelidmaatschap van de Vereniging "Oud-Hoorn" aan de heer D. Breebaart. Tijdens de vergadering hield de heer Piet Boon van de Archiefdienst Westfriese Gemeenten een lezing over het nauw met de Noorderkerk verbonden Kerkenarmenfonds.

Bestuursvergaderingen

Er werden in 1980 elf gewone bestuursvergaderingen gehouden; daarbuiten vergaderde het bestuur op 15 januari over de Grootte Gaper en Bierkade 10 en op 24 juni over

de gemeentelijke monumentenverordening. Voorts werden op 23 januari besprekingen gevoerd met drs. U.E.E. Vroom, directeur van het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen, in verband met de kwestie van de Grootte Gaper en op 9 juni en 4 november met de Stichting Stadsherstel Hoorn over diverse aangelegenheden.

Eigendommen

Bierkade 10

Het jaar 1980 bracht de voltooiing van de verbouwing, die bestond uit het vervangen van rot hout in de kap, voegwerk, reparatie van dakgoten, schilderswerk, het maken van een doucheceel en het vernieuwen van het toilet en de elektrische bedrading. Voor de financiering van de verbouwing werd een hypothecaire lening aangeaan van f 51.000,--, waarvoor de ledenvergadering op 7 februari toestemming gaf. De subsidiebele restauratiekosten zijn door de minister van C.R.M. vastgesteld op f 38.164,--. De huur werd bepaald op f 503,75 per maand en de definitieve huurovereenkomst is afgesloten.

Breed 12

In de loop van het jaar kwam een aantal gebreken aan het licht die nodig voorziening behoeven. Met name de goten, vergaarbakken, dakpannen en kozijnen verkeren in slechte staat.

Schoolsteeg 7

Het bestuur heeft in de zomermaanden de bovenverdieping als vergaderlokaal in gebruik genomen; het is de bedoeling hiervan een jaarlijkse traditie te maken.

Stadsbeeldbewaking

Verschillende gebeurtenissen verscherpten in 1980 de konfrontatie tussen "Oud-Hoorn" en de gemeente. In dit verband moeten vooral worden genoemd de sloop van de onderpui van de Grootte Gaper en van het buitenhuis aan het Pelmolenpad en de dreigende sloop van het koetshuis en 't Hop. Het bestuur reageerde woedend op de sloop van het fraaie 19e-eeuwse buitenhuis aan het Pelmolenpad in maart. Een paar bestuursleden hebben op 7 maart na het tekenen van de hypotheekakte voor Bierkade 10 nog enige tijd door het pand gedwaald, waarbij hen de originaliteit en degelijkheid van het bouwwerk opviel. Een felle ingezonden brief tegen deze schandalige sloop van de

sekretaris schoot wethouder Sijm in het verkeerde keelgat. De sekretaris had met deze brief een wijze raadgeving van Henri Knap in de wind geslagen. Die luidde ongeveer zo: "als je je ergens woedend over maakt dan schrijf je daarover een stuk, verscheurt het, gaat naar bed, en schrijft de volgende dag een nieuw stuk".

De wethouder verweet "Oud-Hoorn" alleen maar tegen de gemeente aan te schoppen zonder zelf met alternatieve of konstruktieve plannen te komen. Hij verdedigde het gemeentelijke beleid door te wijzen op het feit dat al twee jaar gewerkt werd aan plannen voor het Pelmolenpad, waarbij van het begin afaan dit pand was "weggedacht". Recente brandstichtingen leverden zoveel gevaar op voor de omgeving, dat wethouder Sijm het onverantwoord vond het pand nog langer te laten staan. De gemeente Hoorn gaf hiermee in feite toe dat zij het historische belang van panden niet inziet als zij niet door "Oud-Hoorn" hierop gewezen wordt. De subjektieve kwalifikatie van de wethouder van deze panden: "weinig bijzonders" staat tegenover de even subjektieve kwalifikatie van "Oud-Hoorn": "belangwekkend".

Historische gegevens om beide kwalifikaties te toetsen ontbreken vooralsnog. Het is naar de stellige overtuiging van het bestuur in de eerste plaats een taak vande gemeente Hoorn deze historische gegevens, die in haar eigen archieven ruimschoots voorhanden zijn, voor het ontwikkelen van een gemeentelijk monumentenbeleid te gebruiken. "Oud-Hoorn" zal echter niet schuwen deze gegevens, althans uit de openbare archieven, zèlf te verkrijgen en te rangschikken om de gemeente daarmee te konfronteren.

Het bestuur van "Oud-Hoorn" wil geen konfrontatie met het gemeentebestuur, maar samenwerking. Als de gemeente echter dezelfde ongeïnteresseerdheid blijft tonen als het gaat om een dynamisch monumentenbeleid, zal zij "Oud-Hoorn" op haar weg vinden. Monumentenzorg houdt niet op bij de Oosterpoort en de Hoofdtoren, maar gaat via de Grote Kerk en 't Hop dōōr naar het stadshuis en de Huesmolen.

Gemeentelijke Monumentenverordening en -commissie

Door de invoering van de Monumentenweg in 1961 kwam een einde aan het sinds de dood van J.C. Kerkmeijer toch al kwijnende bestaan van de gemeentelijke monumentencommissie, ingesteld bij raadsbesluit van 12 juni 1928. In 1977 startte overleg tussen onze vereniging en de gemeente Hoorn om te komen tot de vaststelling van een nieuwe monumentenverordening en de instelling van een nieuwe gemeentelijke monumentencommissie.

Uitgangspunt daarbij was het door onze bestuursleden ingediende voorstel tot aanvulling van de monumentenlijst van de gemeente Hoorn.

Een aantal van deze panden (26) werd in 1980 door de gemeente aan de Monumentenraad voorgelegd om te worden geplaatst op de aanvullende rijksmonumentenlijst; de dienst Openbare Werken stelde voor de overige 47 te plaatsen op een gemeentelijke lijst. Onze voorzitter maakte ten behoeve van het voorstel aan de Monumentenraad beschrijvingen van de desbetreffende panden.

De gemeenteraad stelde op 9 september een monumentenverordening vast en benoemde op voorstel van "Oud-Hoorn" de heren J.M. Baltus en Y.J. Hangelbroek tot leden van de nieuwe gemeentelijke monumentencommissie. In die commissie namen voorts zitting het raadslid mevrouw J.L. Schutte-Lanting (D'66), de heer D. Breebaart, namens de Stichting Stadsherstel en de heer W. Raue namens de Vereniging "Hendrick de Keyser". De commissie was aan het eind van het verslagjaar nog niet bijeen geweest.

Globale bestemmingsplannen binnenstad

Het bestuur diende op 10 maart een bezwaarschrift in tegen de acht globale bestemmingsplannen voor de binnenstad, te weten Achterom, Appelhaven, Gasfabriekstraat, Gedempte Appelhaven, Karperkuil, Kerkplein, Nieuwland en Veemarkt.

De bezwaren van "Oud-Hoorn" richtten zich vooral tegen het onvoldoende opnemen van richtlijnen om het historische karakter van de gebieden te handhaven.

Bewonersplan Jeudje/Vollerswaal

Het bestuur stemde van harte in met het door de bewoners opgestelde plan voor het Jeudje/Vollerswaal en demonstreerde die instemming door met een bescheiden expositie aanwezig te zijn bij de presentatie van het plan in de Boterhal op 17 mei.

Ontwerp-Bestemmingsplan Visserseiland

"Oud-Hoorn" maakte bezwaar tegen de voorgenomen bebouwing van het zogenaamde "groentje"; aaneengesloten bebouwing zou het historisch gegroeide beeld van het duidelijk van de rest van de binnenstad te onderscheiden Visserseiland te veel verstoren. De gemeenteraad is aan dit bezwaar tegemoet gekomen.

Gedempte Appelhaven 2: Koetshuis

Het bestuur nam met ontsteltenis kennis van de beslissing van burgemeester en wethouders van 12 augustus om het Koetshuis over te dragen aan het Buitenmuseum in Enkhuizen. Anders dan bij de Groote Gaper lag in dit geval de beslissingsbevoegdheid geheel bij de gemeente Hoorn als eigenaar; de Stichting Oosterkerk had bovendien een

financieel haalbare functie voor het gebouwtje als kleedruimte. B. & W. bleven echter bij hun beslissing; de Stichting Oosterkerk had inmiddels ook afgehaakt. Een handtekeningen-actie, gevoerd door enkele leden van "Oud-Hoorn" leverde het bewijs dat de buurt zwaar tegen eventuele sloop is gekant.

Het is aan het doortastende optreden van de Stichting Stadsherstel te danken dat aan het eind van het jaar de kans op behoud van het 19e-eeuwse beeldbepalende pand in deze voor een groot deel gerenoveerde buurt aanzienlijk groter was geworden. Na gesprekken met de wethouders Sijm en Groothuis ontwikkelde ing. N.J. Groot van Stadsherstel een plan voor de bouw van zes appartementen in het Koetshuis, dat aan de gemeente werd aangeboden.

Grote Noord 15: R.K. Kerk van de H.H. Cyriacus en Franciscus

Bij Koninklijk besluit van 23 juni 1980 no. 21 is besloten de R.K. Kerk van de H.H. Cyriacus en Franciscus af te voeren van de lijst van beschermde monumenten, omdat niet het wettelijk voorgeschreven overleg met de eigenaar had plaatsgevonden. Het bestuur richtte op 9 oktober een verzoek aan de monumentenraad om de procedure om te komen tot plaatsing van de kerk op de rijksmonumentenlijst opnieuw te starten. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg berichtte op 8 december in overleg te zullen treden met het Rooms-Katholiek kerkbestuur.

Grote Noord 57-59

De vermindering van het pand van Deen nam ernstige vormen aan toen in maart een verdieping van het beeldbepalende pand werd afgenomen. Hier wreekte zich het feit dat het bestuur voor haar informatie hoofdzakelijk afhankelijk is van de lokale pers; hoewel die uitgespeld wordt is deze belangrijke verbouwing toch aan onze aandacht ontsnapt.

Toen in augustus opnieuw een - minder ingrijpende - verbouwing ter visie werd gelegd besloot het bestuur een symbolisch bedoeld bezwaarschrift in te dienen als protest tegen de voortschrijdende aantasting van de beeldbepalende panden. Aan het eind van het jaar was hierop nog geen beslissing ontvangen.

Karperkuil

Het bestuur betuigde in maart adhesie met de brief van het Komitee "Van Buurtje tot ABC" aan de gemeente over de botterwerf van Cees Droste. Het Komitee toonde zich in deze brief bijzonder teleurgesteld over de gang van zaken rond de verplaatsing van de werf naar de Karperkuil, waarvan de konsekventie zou kunnen zijn dat Hoorn een uniek ambachtelijk bedrijf dreigt te verliezen.

Kerkplein 37-38

Het bestuur diende op 24 oktober een bezwaarschrift in tegen de voorgenomen sloop van het voormalige clubgebouw 't Hop en de nieuwbouw van jongerenhuisvesting op deze plek.

Kleine Noord 25: De Groote Gaper

Rond de jaarwisseling 1979/1980 werd bekend dat de Jugendstil-onderpui van de apotheek De Groote Gaper, die inmiddels in andere handen was overgegaan, door de nieuwe eigenaar te koop was aangeboden aan het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen. Protesten van "Oud-Hoorn" en een gesprek met directeur Vroom van het Zuiderzeemuseum konden niet verhinderen dat de overbrenging doorging. De gemeente verklaarde ons dat haar geen genoegzame juridische middelen ten dienste stonden om medewerking aan de verbouwing te onthouden. Het bestuur behield daaromtrent enige twijfels, die nog werden verstrekt toen de onwil van de gemeente bleek om het Koetshuis aan de Gedempte Appelhaven te behouden; in dat geval had de gemeente wel degelijk de middelen om een overbrenging naar Enkhuizen tegen te houden, maar zij was daartoe slechts bereid naar hevige aandrang van "Oud-Hoorn" en anderen. De doelstellingen van het Buitenmuseum in Enkhuizen staan lijnrecht tegenover die van "Oud-Hoorn". Er bestaat een groot gevaar dat gemeentebesturen het Buitenmuseum gaan misbruiken als een excuus om de panden niet in hun eigen historische omgeving te handhaven. Er zullen gevallen zijn waarin sloop onvermijdelijk is en dan is zo'n openluchtmuseum een uitkomst, maar dat moeten hoge uitzonderingen blijven.

Nieuwstraat 13-15 en 16

Het bestuur diende op 25 augustus een bezwaarschrift in tegen het aanbrengen van luifels aan de panden van Bedo in deze nog vrijwel ongerepte monumentale omgeving.

West 62-64

De gemeente zegde in januari toe dat de gevelstenen zullen worden verwerkt in de nieuwe gevel van het pand West 62. Het wekte evenwel bij het bestuur grote bevreemding dat de gemeente Hoorn akkoord is gegaan met ons voorstel het pand West 62 te plaatsen op het concept van de gemeentelijke monumentenlijst en tegelijkertijd medewerking verleende aan de plannen tot sloop van ditzelfde pand.

Werkgroepen

Archeologie

De werkgroep hield zich in 1980 bezig met het verwerken van de vondsten in het gebied tussen Gouw en Ramen, verleende assistentie bij de opgravingen op het terrein van de voormalige bonbonfabriek

aan de Italiaanse Zeedijk en besloot in het najaar toe te treden tot de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, afdeling Noord-Holland-Noord.

Archiefonderzoek

De cursus oud-schrift voor de leden werd in april afgesloten, waarna de werkgroep met grote volharding het onderzoek naar de geschiedenis van de Italiaanse Zeedijk voortzette in met name 19e-eeuwse registers.

Bouwkunst

De voorzitter genoot voor zijn cursus bouwkunst zowel in het seizoen 1979/'80 als 1980/'81 de gastvrijheid van de Johannes Post Mavo. De eerstgenoemde cursus werd afgesloten met bezoeken aan de Frachtwagen, het pand van de S.B.K. aan de Nieuwendam en Huis anno 1624 aan de Binnenluiendijk.

Dokumentatie

Het bestuur voelt het als een groot gemis dat zij niet beschikt over per pand en per onderwerp geordende historische, bouwkundige en bouwkunstige gegevens en afbeeldingen. In allerlei publikaties, archieven en verzamelingen ligt voldoende materiaal opgeslagen, maar dit is nog nooit systematisch geordend.

Daarom is een werkgroep in het leven geroepen, voorlopig bestaande uit de heren Baltus, Boezaard en Hoogeveen, met als opdracht het opzetten van een dokumentatie van de panden in de binnenstad. De werkgroep bracht oriënterende bezoeken aan de heer S. de Jong, die in Zaandam een rijke dokumentatie heeft bijeen gebracht, en aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in Zeist, waar onder meer gesproken werd met de heer H. Janse van de afdeling Dokumentatie. Beide heren lieten zich erg positief uit over het initiatief van "Oud-Hoorn". In het najaar werd een begin gemaakt met dit omvangrijke karwei.

Kwartaalblad

De redaktie, die ongewijzigd van samenstelling bleef, bracht ook in de tweede jaargang vier gevarieerde nummers uit met een totale omvang van 88 pagina's. Dat de "stadsbeeldbewaking" door het bestuur tot haar belangrijkste taak wordt gerekend kwam ook tot uiting in de inhoud van het blad.

Op wens van de redaktie werd echter naast deze aandacht voor gebouwen een grotere plaats ingeruimd voor het eigenlijke leven en de mensen in het vroegere Hoorn. Het is hier de plaats grote lof uit te spreken voor mevrouw Buiten, die belangeloos het vele typewerk voor het blad verrichtte.

Stadswandelingen

De zomerwandelingen door de binnenstad werden dit jaar georganiseerd door mevrouw Roest met assistentie van de heren De Graaf

en Baltus nadat dit een aantal jaren door de heer Saaltink was gedaan. Ze waren wederom een succes.

Culturele Manifestatie 80

Onze vereniging had tijdens de Culturele Manifestatie 80 op zondag 28 september in de Parkschouwburg een stand ingericht die zich in een grote belangstelling mocht verheugen. De bestuursleden die van 's-morgens 10 uur tot 's-avonds 10 uur de stand bemanden konden 30 nieuwe leden noteren. Mevrouw Roest en de heer De Graaf hadden namens "Oud-Hoorn" zitting in de werkgroep van de Culturele Raad Hoorn die deze dag organiseerde; mede dank zij hun inzet kan teruggekeken worden op een zeer geslaagde dag.

65-jarig jubileum in 1982

Het bestuur riep in november het jaar 1982 uit als jubileumjaar ter viering van het 65-jarig bestaan van onze vereniging. Een comité, bestaande uit mevrouw Roest en de heren Baltus, De Graaf en Hoogeveen, gaat de viering voorbereiden.

Diversen

Bestuursleden woonden de opening van de gerestaureerde Oosterpoort op 17 juni bij, verleende tezamen met een aantal "Oud-Hoorn"-gidsen medewerking aan de orgeltocht van de toer in Noord-Holland op 12 juli, bezochten de afscheidsreceptie van Sietse Rijpstra op 20 augustus en namen deel aan een excursie van de Vereniging "Hendrick de Keyser" op 20 september. Een uitnodiging voor de opening van de promenade op het Grote Noord werd met verontwaardiging terzijde gelegd.

Hoorn, mei 1981.

Leo Hoogeveen,
sekretaris

REDE VAN DE VOORZITTER TIJDENS DE LEDENVERGADERING VAN 30 OKTOBER 1980

Hoewel de zomervakantie nog niet eens zo lang achter ons ligt, een periode die er een is van schijnbare rust op het bouw- en verbouwfront, kan de betrekkelijk korte tijd tussen zomer en nu beschouwd worden als een zorgwekkende periode, een periode waarin je de stad van aanzien hebt kunnen zien veranderen. Veel goeds en positiefs valt te aanschouwen. In het kielzog van de restauratie van de Oosterkerk - en gaat u er maar eens kijken hoe mooi het wordt - kun je constateren hoe de buurt erom heen opknapt. Het lijkt of er een grote schoonmaak op het Grote Oost wordt gehouden. Het ene pand na het andere staat in de steigers, de verfkwest wordt gehanteerd, restauratie vindt plaats, kortom, het lijkt erop en het is eigenlijk ook wel zo, dat de restauratie van zo'n bijzonder pand, als de Oosterkerk nu eenmaal is, geen op zichzelf staande daad is, maar zijn invloed heeft op het gebied eromheen.

Daarom is het jammer dat juist in dit verband gevreesd moet worden voor het lot van zo'n uniekbouwwerk als het zogenoemde Koetshuis aan de Gedempte Appelhaven. "Oud-Hoorn" heeft bij allerlei instanties aan de bel getrokken, omdat zij nu eenmaal vindt dat een monument, en dat is dit Koetshuis, in Hoorn moet blijven staan, in de schaduw van de oude kerk, als een erfstuk uit een nostalgisch verleden, temidden van een grotendeels fraai gerehabiliteerde straat. Tussen al die nieuwbouw en vernieuwbouw hoort zo'n handreiking naar het verleden, zoals ook de sierbestrating daar getuigt van een behoefte aan niet alleen het louter functionele. Het zou zonde zijn als dit pand straks slechts tegen betaling nog te bezichtigen zou zijn in onze naburige gemeente Enkhuizen. Ik wil hier verder kort over zijn; wie geïnteresseerd is en wie is dat niet, is al voldoende door de plaatselijke pers hierover geïnformeerd.

Ik wil er nog wel even bij zeggen dat een door een aantal leden van de vereniging ontketende handtekeningenactie voor het behoud van het Koetshuis in minder dan geen tijd honderden handtekeningen opleverde. En dan geen plichtmatige, maar gemeente van inwoners van de buurt die zich zorgen maken over het verdwijnen van het stadsbeeldbepalende. Een flink deel van de Hoornse bevolking blijkt ronduit ver-

drietig te zijn over het verdwijnen van de onderpui van de vermaarde Kleine Noord-apotheek De Groote Gaper naar het Enkhuizer Openluchtmuseum, waar het nu gaat prijken in de zogenaamde Hoornse hoek, waar u belandt als u het Harderwijkerstraatje bent gepasseerd.

Ik wil hiermee nog weer eens zeggen dat wat de Vereniging "Oud-Hoorn" drijft echt geen bezigheid is van een stel wat wereldvreemde, conservatieve figuren die met een bord voor de kop lopen. Ik wil erop wijzen dat conserveren, dat is hier: vasthouden, beschermen wat uniek is, ook een vorm van progressief beleid hoort te zijn.

Ik geloof dat de gemeentelijke overheid pas laat zien wat de Hoornse monumenten haar waard zijn, als we kijken naar de toekomst van het Koetshuis.

Het is al eens eerder gezegd: als iemand uit een museum een voorwerp ontvreemdt, bijvoorbeeld een antiek bord pikt uit het Westfries Museum, en hij wordt gepakt, dan wordt hij veroordeeld. In Londen, waar in de Tower de kroonjuwelen worden bewaard, mag het publiek niet eens stilstaan om van de schoonheid te genieten, maar wordt door suppoosten gemaand door te lopen; pas op veilige afstand, vanaf een hogere etage wordt het de kijker vergund een rustiger blik te slaan.

En wanneer u in Londen komt, zoals ik in de herfstvakantie, dan zult u merken hoe verzorgd daar het straatbeeld er nog uitziet; er zijn nog prachtige winkelpuien uit het begin van deze eeuw plenty.

Hier worden ze gesloopt om er uit te gaan zien als de gevel van een computercentrum; kijkt u maar op het Grote Noord: daar wordt aan de gevels gevreten, daar gaan stilzwingend beeldbepalende, dus als monument gewaarmerkte panden verloren. In Londen, het frappeerde mij, staan nog overal de ouderwetse brievenbussen en telefooncellen. Hier worden ze geruimd als doden op het kerkhof; alleen op het pleintje van het Westfries Museum staat dan nog zo'n brievenbus als een relikwie.

Als in een park of langs een plantsoen een boom begint te verkommeren, dan snelt de Plantsoendienst, Staatsbosbeheer of de boomchirurg toe. En terecht. Hoe jammer is het dan als je in een stad als Hoorn steeds moet constateren dat er zoveel waardevols verloren gaat.

En onder dat waardevolle moet niet verstaan worden het slechts door vele eeuwen geijkte, het door zijn loutere ouderdom bijzondere.

Je zou kunnen zeggen dat het stadsbeeldbepalende, en hiermee bedoel ik het stadsbeeldverrijkende, ook nu, en in de toekomst gebouwd wordt. Het betreft de ingrijpende restauratie van een vervallen pand net zo goed als het opvullen van een gat in de straatwand. Wel moet bij gedachten over vervanging van bestaande bebouwing zeker uitvoerig worden overwogen of de nieuwbouw wel het verlies van het bestaande vergoedt. Ik denk hierbij aan de bebouwing van het Kerkplein, waar naast, laat ik zeggen, officiële monumenten als bijvoorbeeld de Boterhal, het voormalige Sint Jans Gasthuis, vele panden staan uit recentere tijden met toch een uniek, markant, vertrouwd uiterlijk. Toen enkele jaren geleden angstige geruchten de kop opstaken over het eventueel slopen van de Grote Kerk, was iedereen het er wel over eens dat deze kerk, wel niet de mooiste van Nederland, behouden moet blijven. Maar als zo'n Hop-gebouw aan de overkant gesloopt wordt en plaats maakt voor nieuwbouw die zo goedkoop mogelijk moet zijn in onze tijden van economische regressie, dan zult u het met me eens zijn dat sprake is van een betreurenswaardig verlies.

Achterom 2-4

Naast de vreugde over goede zaken als de restauratie van het Claes Stapelhofje, de voorgenomen restauratie van de panden Achterom 2-4, de restauratie van het bijzonder mooie pakhuis Korenmarkt 8, zijn er genoeg zorgen.

U leest het in de kranten: de al jaren leegstaande kapel bij het Weeshuis aan de Achterstraat staat te verkommeren. De verbouwing van het Weeshuis is nog steeds een moeilijke zaak. De grote Sint Cyriacus en Franciscuskerk is van de monumentenlijst afgevoerd. De monumentale panden Ramen 1-3 staan er nog steeds in zorgwekkende toestand. Het bestuur van "Oud-Hoorn" hoopt dat met de vaststelling van een gemeentelijke

monumentenverordening en de instelling van een gemeentelijke monumentencommissie, en met het gemeentelijk meerjarenplan voor de Hoornse monumenten, ernstig zal worden gestreefd naar het behoud van alles wat de binnenstad van Hoorn haar geheel eigen, haar niet te schatten waardevolle karakter geeft; en dat zijn niet alleen een Hoofdtoren, een Westfries Museum en een Veermanskade.

Ik wil u nog het een en ander meedelen over de diverse activiteiten binnen de vereniging. De rondwandelingen deze zomer door de binnenstad waren wederom een succes. Zij boden inwoners van Hoorn en buitenpoorters een zeer gewaardeerde mogelijkheid om Hoornse historische schoonheid, onder deskundige leiding, toegelicht te krijgen. De vereniging wil met deze wandelingen doorgaan, zij het wellicht in wat gewijzigde vorm, omdat zij nu eenmaal typisch vallen binnen wat als doelstelling van de vereniging wordt aangegeven: de kennis en waardering vergroten. Ook voor de onlangs gestarte cursus bouwkunst is, mede door de aandacht die eraan werd besteed in de plaatselijke pers, grote aandacht, zo groot dat lang niet allen die inschreven dit jaar kunnen meedoen. Ook deze cursus wordt gevolgd door een aantal rondwandelingen door de binnenstad, waarbij uiteraard vooral op het architectonische aspect de nadruk zal vallen.

De werkgroep archiefonderzoek gaat onverdroten door met haar onderzoek naar de geschiedenis van de Italiaanse Zeedijk.

De werkgroep archeologie begint ook weer een nieuw jaar; zij is bezig zich, ik zal maar zeggen, opnieuw te organiseren.

U weet dat u over deze activiteiten wordt ingelicht in ons kwartaalblad.

Ons kwartaalblad, ons paradepaardje, bloeit, maar is ook het zorgenkindje voor onze penningmeesteresse. Daarover bij punt 4 van de agenda nog iets meer.

Wij zijn in ieder geval zeer blij dat dank zij het harde en vele werk van de leden van het redactieteam elk kwartaal weer een blad van aanzienlijk niveau kan worden aangeboden.

De werkgroep stadsbeeldbewaking wordt ondergebracht in de werkgroep documentatie. Daarover is al het nodige meegedeeld in de vorige vergadering. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die door een aantal bestuursleden is bezocht, heeft toegezegd bijdragen te leveren bij de doelstelling van deze werkgroep: het in kaart brengen van bouwkundige en bouwkunstige gegevens van panden in de binnenstad. Binnenkort kan dus gestart worden met dit veelomvattende maar nuttige werk.

Informatie hierover kunt u verder ten allen tijde krijgen, of bij het bestuur, of, natuurlijk, in ons kwartaalblad.

LASSERIJ KACHELSMEDERIJ PH. VISSER

1919 - 1981

De smederij van de gebroeders Visser gaat op korte termijn sluiten. Op het moment dat ik dit schrijf, lijkt het uitgesloten dat de zaak kan worden voortgezet. Dit betekent het verloren gaan van een stukje oud Hoorn, omdat zowel een oud ambacht als een beeldbepalend pand verdwijnt. Voortzetting van dit economisch rendabele bedrijfje stuit op financiële problemen: de opvolger (er zijn gegadigden) moet het pand kopen en vervolgens grondig verbouwen of restaureren omdat het anders niet aan de veiligheidseisen voldoet. Men kan niet op de gemeente rekenen en het aantrekken van particuliere geldschieters lijkt onmogelijk. Het is betreurenswaardig dat een klein bedrijf wordt opgeheven, juist nu we in Nederland kunnen constateren dat er een steeds groter wordende interesse ontstaat voor het oprichten van winkels en bedrijven, volgens de principes van de kleinschaligheid. We moeten er dus maar van uit gaan dat het schilderachtige hoekje Geldelozesteeg/Achterom (zie foto) binnenkort ruimte zal bieden aan een architectonische schepping-zonder-fantasie. De projektontwikkelaars hebben al interesse getoond.

Lasserieij Kachelsmederij Ph. Visser, Achterom 26, Hoorn, Anno 1981

Geschiedenis

Een zwager van Philippus Visser (1890-1975) wilde in 1919 zijn smederij op het Achterom sluiten en liever melkboer worden. Door een lening bij een oom kreeg Ph. Visser het geld bijeen om de smederij te pachten. Het vak had hij onder andere geleerd bij de smederij van Masteling op het West in Hoorn; als 19-jarige knaap maakte hij het hek dat nog steeds voor de pastorie van de R.K.-kerk aan het Grote Noord staat. Hij huurde alleen de smederij; het huis ernaast werd bewoond door de weduwe Van Berkum, die een melkhandel had. In het schuurtje rechts van het woonhuis op de hoek van de Geldersesteeg stalde zij haar melkkar. Ph. Visser kocht in april 1921 de smederij en het woonhuis.

Zijn zoon Piet (1913) is na de Lagere School in 1925 direkt in de smederij gaan werken, evenals zijn andere zoon Kees (1916). Achter het woonhuis lag een oud pakhuis met een stuk grond dat eigendom was van de firma Van Meurs. Toen deze in moeilijkheden kwam door het springen van de Zuiderzeebank ($\pm$ 1926) kon vader Phlip het pakhuis kopen, met het oog op uitbreiding. Jarenlang heeft het plan bestaan er een groot bedrijf te zetten, wat nooit gebeurd is omdat Phlip niet graag met "vreemd" geld werkte.

Bij de smederij was ook een verhuurderij van handkarren. In 1926 had Phlip 46 hand-

karren in de verhuur, waarvan 20 in de vaste verhuur bij Hoornse straathandelaren. Voor een lichte kar werd 60 cent per week betaald, voor een zware kar 80 cent en voor een kar met trekstokken voor een hond een gulden per week.

Tijdens de oorlog beschikte de smederij over een behoorlijke ijzertoewijzing omdat vlak voor de oorlog veel werk verricht was aan de Grote Kerk (Kerkplein).

De ijzertoewijzing werd namelijk gedaan op grond van het gebruik van het jaar voor de oorlog. Piet en Kees weigerden naar Duitsland te gaan: Piet kreeg tenslotte een vrijstelling op grond van onmisbaarheid, maar Kees heeft van 1942 tot 1945 op een werf in Bremen gewerkt.

Toen de bezetter de smederij wilde vorderen om de paarden van het leger te beslaan, verwezen vader en zoon Piet de Duitsers door naar een leegstaand pakhuis op de Vale Hen, op de plaats waar tegenwoordig het benzinstation gelegen is.

Opdrachten

In de eerste jaren werden veel paarden beslagen en paardehoeven gemaakt (tot 1945 toen een reizend hoefsmid dit werk overnam), karren gerepareerd en kachels gerepareerd en geplaatst. De kachelpijpen werden gemaakt uit een gepolijste plaat (nu niet meer te krijgen), die zwart werd gebrand en gepoetst. Het authentieke gereedschap om kachelpijpen te maken is nog aanwezig. Op een handkar, later op de bakfiets en nog later met een busje, werden de kachels van huis gehaald en teruggebracht.

Later kwam er veel werk van de gemeente, zoals het plaatsen van hekken rond sportvelden en scholen en het repareren van stadsklokken. Veel Hoornse torens zijn door de firma Visser van een haantje voorzien: die van de Oosterkerk, de Hoofdtoren, de Grote Kerk, het voormalige stadhuis. Belangrijke klanten waren ook de vissers van de Hoornse vloot.

Nu heeft de smederij volop werk van de botterwerf van Droste. Het beslaan van zwaarden, roer enz. vraagt veel vakmanschap. Behalve schepen worden ook panden gerestaureerd: de smid kan de muurankers, hekken e.d. herstellen.

De firma heeft ook jaren voor de spoorwegen gewerkt. Bij nacht en ontij rukten de gebroeders met lasapparatuur uit om kapotte wissels of spoorbomen te repareren. De gebroeders Visser voeren alleen werk uit van goede kwaliteit. Als een opdrachtgever zich niet wil schikken naar de verlangens van de smid, bijvoorbeeld wat betreft de dikte van het plaatwerk, dan voert hij de opdracht niet uit, hoe winstgevend die ook moge zijn. Dat de smederij bekend stond (en staat) om het degelijke vakwerk blijkt uit een jaren geleden gekregen

opdracht een loopbrug te maken voor de sluizen van IJmuiden; ook de reparatie aan de brug zijn door de firma Visser uitgevoerd. De opdrachtgevers bestaan de laatste jaren vooral uit particulieren: de firma Visser is de laatste burgersmederij van de dertien smederijen, die de stad rijk is, geweest. Al 62 jaar is er zo veel werk, dat met zoveel plezier gedaan wordt, dat nooit gedacht is aan een vrije zaterdag of vakantie.

Het Oude Ambacht

Behalve de al eerder genoemde werkzaamheden als kachelpijpen maken, paarden beslaan, kon men stomplassen, wat inhoudt dat materialen aan elkaar worden gelast door verhitting, zonder toevoeging van een ander materiaal. De ijzersoort, waarmee dat gebeurde bestaat niet meer.

In de vloer van de werkplaats bevinden zich twee gaten, die herinneren aan het zetten van ijzeren banden rond houten wielen.

De banden werden wat kleiner gemaakt, verhit, heet rond het hout gelegd en daarna snel afgekoeld, zodat de ijzeren band zich aan het hout klemde. De band kon er dan nooit aflopen.

Men repareerde kachels en besmeerde ze, dat is het aanbrengen van een vuurvaste mantel in de kachel. Het materiaal hiervoor is haast niet meer te krijgen. Steenhouwers, wegwerkers en andere ambachtslieden brachten en brengen hun beitels, soms kisten vol, om weer scherp te laten smeden. Door een speciaal procédé bij het koelen worden zij gehard.

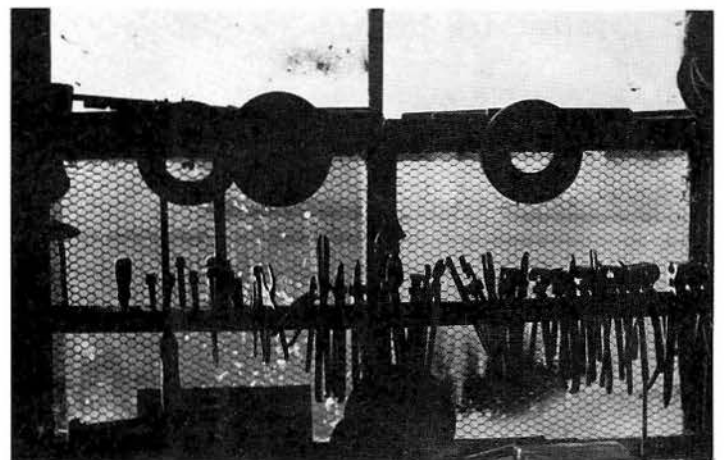
Het harden van beitels en hamers is volgens de heren een "kunstje apart", waarvoor je haast nergens meer terecht kunt.

Op de woensdagmarkten in Hoorn kunnen we een aantal lieden in bonte kleding oude ambachten zien uitoefenen: heel nostalgisch, trekpleisters voor de toeristen, de middenstand vaart er wel bij.

Waarom is er zo weinig belangstelling voor het in stand houden van een LEVEND oud ambacht?

W.J.C. Boer

(Met veel dank aan de heer Philip Visser, Zwolle.)

JAARCIJFERS

LASTEN

	<u>begroting 1980</u>	<u>werkelijke cijfers 1980</u>	<u>begroting 1981</u>
Onderhoud	7.800,--	1.952,31	8.000,--
Verbouwing Bierkade 10	51.000,--	52.428,76	-
Verzekeringspremies	2.000,--	1.519,92	1.800,--
Omslagheffing waterschap)		123,34	
Onroerend-goedbelasting)	800,--	641,--	800,--
Bijdrage Kamer van Koophandel	50,--	50,--	50,--
Rente/aflossing hyp. lening pand Onder de Boompjes 8	1.288,--	1.088,--	1.056,--
Rente/aflossing hyp. lening pand Bierkade 10	2.794,--	2.793,61	5.588,--
Kosten hyp. lening	1.288,--	1.287,50	-
Secretariaat	1.000,--	571,19	750,--
Drukwerk	1.000,--	617,99	600,--
Drukwerk kwartaalblad	3.000,--	3.380,--	4.000,--
Vergaderkosten	600,--	266,10	400,--
Lidmaatschappen andere verenigingen	199,--	145,--	200,--
Werkgroep documentatie	-	-	1.676,--
Aanschaf schrijfmachine t.b.v. secretariaat	-	-	2.400,--
Bankkosten	15,--	3,33	5,--
Diversen	175,--	-	50,--
	<u>73.009,--</u>	<u>66.868,05</u> <u>9.510,29</u>	<u>27.375,--</u>
Toename saldi		<u>76.378,34</u> =====	

BATEN

	<u>begroting 1980</u>	<u>werkelijke cijfers 1980</u>	<u>begroting 1981</u>
Huren	15.099,--	15.563,78	16.475,--
Contributies	5.460,--	8.072,50	9.000,--
Subsidies	-	77,--	50,--
Rente	1.200,--	1.588,06	1.700,--
Verkoop kwartaalblad	250,--	77,--	150,--
Hypothecaire lening	51.000,--	51.000,--	-
	<u>73.009,--</u>	<u>76.378,34</u> =====	<u>27.375,--</u>

oud-HOORN 1980-1981

BALANS PER 31 DECEMBER 1979

Bezittingen en vorderingen:

Saldi: PCGD rek.crt.	6.027,50
Amro rek.crt.	639,55
Spaarrekeningen:	
R.P.S. plus-	10.859,79
R.P.S. rente-	10.699,11
Amro	605,38
Uitstaande vorderingen	1.131,--
Onroerende goederen	4,--
	29.966,33
	=====

Schulden en eigen vermogen:

Gebr. Blokker	6.000,--
Rabobank	8.600,--
Eigen vermogen	15.366,33
	29.966,33
	=====

BALANS PER 31 DECEMBER 1980

Bezittingen en vorderingen:

Saldi: PCGD rek.crt.	8.555,34
Amro rek.crt.	193,65
Centrumbank (.144)	1.544,76
Centrumbank (.160)	8.271,40
Spaarrekeningen:	
R.P.S. plus-	11.653,82
R.P.S. rente-	11.850,31
Amro	635,20
Uitstaande vorderingen	726,60
Ontvangen huur 1981	503,75
Ontvangen contributie '81	40,--
Onroerende goederen	58.958,39
	102.933,22
	=====

Schulden en eigen vermogen:

Gebr. Blokker	6.000,--
Rabobank	8.200,--
Centrumbank	50.756,39
Kwartaalblad 1980	3.380,--
Eigen vermogen	34.596,83
	102.933,22
	=====

Mevr. M. Roest-Prestupa,
penningmeester

TOESPRAAK VAN DE VOORZITTER BIJ DE AANBIEDING VAN HET ERELIDMAATSCHAP VAN DE VERENIGING „OUD-HOORN” AAN DE HEER D. BREEBAART OP 30 OKTOBER 1980

Geacht heer Breebaart,
Zoals u weet is de Vereniging "Oud-Hoorn" bijzonder karig met het toekennen van het erelidmaatschap. In de bijna 65-jarige geschiedenis van de vereniging is het, zover ik weet, nog maar twee keer gebeurd.* De eer is indertijd ten deel gevallen aan de heer Kerkmeijer, de oprichter van de vereniging, en verder aan de heer Krijgsman, die nog onlangs, na een veertigjarige arbeid binnen het bestuur, dezelfde honoreering kreeg toebedeeld. Bijna zou men gaan denken dat het slechts aan bestuursleden is beschoren in aanmerking te komen. Het doet mij daarom bijzonder veel plezier als bestuurslid juist u, een gewoon lid, maar eigenlijk een buitengewoon gewoon lid van de vereniging toe te spreken.

U krijgt echter natuurlijk niet het erelidmaatschap vanwege uw trouwe lid-zijn, alhoewel u dat zeker bent: u bezoekt steeds de ledenvergaderingen en buitengewone vergaderingen, en voor zover ik ze mee heb gemaakt roert u daarin duchtig uw mond, waarbij het steeds om positieve suggesties gaat.

U toe te spreken in uw hoedanigheid als gewoon lid is voor mij niet zo zwaar. Veel moeilijker wordt het als ik iets ga zeggen over de werkelijke motieven op grond waarvan wij u het erelidmaatschap kunnen aanbieden. Want de paar woorden die ik eraan kan wijden kunnen niet in de minste verte aangeven hoeveel tijd, moeite, tegenwerking enz. u moet overwinnen als het gaat om het behoud van de monumenten in de stad Hoorn en daarbuiten.

Ik moet er allereerst nog bij zeggen dat, sprekende zoals ik doe, het er een beetje op lijkt of u een jubileum viert, of aan een soort afscheidstoernee bezig bent. Dat is een zeer onjuiste gedachte. Het feit dat u zeer onlangs uw vijf en zeventigste verjaardag vierde, een mooi rond getal, was voor ons een mooie gelegenheid om u in het zonnetje te zetten. Dit is dan ook de genodigden per brief meegedeeld.

Wij willen u, mijnheer Breebaart, bedanken voor alles wat u tot nu toe, ik herhaal tot nu toe, voor het Hoornse historische bezit heeft gedaan. Ik kan een hele rij panden, monumenten, noemen die door u, of mede door u, van de ondergang zijn gered, voor het nageslacht zijn behouden, en,

wat erg belangrijk is, een uitstekende functie hebben. Ik denk aan de Stichting Stadsherstel Hoorn: huizen als Zon 1, hoek Slapershaven, met dat unieke pothuis; ik denk aan Breed 12, eigendom van de vereniging. Mede door de voortvarendheid van de heer Breebaart en zijn overtuigingskracht wist hij de restauratie van dit bijzondere pand van de grond te krijgen. U kunt hierover lezen in het laatst verschenen nummer van ons kwartaalblad, een tekst van de hand van onze archivaris, de heer Albert de Graaf.

Ik noem Gravenstraat 25, West 42, Melknapsteeg 11, diverse panden aan de Italiaanse Zeedijk. Hierbij wil ik vooral de gang van zaken memoreren rond de panden Italiaanse Zeedijk 78-80-82-84, panden die rijp voor de sloop werden geacht en eigenlijk al waren afgeschreven.

Toen de Vereniging "Oud-Hoorn" in de bres sprong en aan de Monumentenraad voorstelde om deze panden op de lijst van monumenten te plaatsen, wilde deze instantie haar fiat wel geven, mits binnen beperkte tijd een restauratieplan zou "beraamd" zijn. Zo niet, dan zou alle moeite voor niets wezen.

Het was toen uw snelle werk waardoor deze panden behouden konden blijven, en meer: nu een sieraad zijn binnen dit zo geteisterde stadsgedeelte; voorbeelden van kleine, maar even waardevolle monumentjes, en niet te duur.

Zo kan ik ook wijzen op de geschiedenis rond het vervallen Claes Stapelhofje aan het Munnickenveld, het enige echte hofje in Hoorn (het Sint Pietershof heeft een andere achtergrond).

In een ongehoord kort tijdbestek wist u een restauratieplan door alle instanties heen te jagen, zodat er snel en daardoor geldbesparend kon worden gewerkt; bovendien schijnt het plan zo goed te zijn dat bij goede exploitatie niet met verlies gewerkt hoeft te worden, wat natuurlijk in monumentenkringen een bijzonder prettige bijkomstigheid is.

Naam heeft u eveneens verworven ten aanzien van onze Hoornse middeleeuwse kerken, bijvoorbeeld binnen de Stichting Oosterkerk, daarover hoort u straks wellicht meer, en ook wat betreft de Noorderkerk stond u in de voorste gelederen; ik herinner me nog precies uw toespraak bij de lancering van het boekje

van Tim Zaal en Willem Vingerhoed, waarbij u stond op de preekstoel in de Armenkerk, toepasselijke entourage, waarbij andere comitéleden braaf in de sobere ouderlingenbank, liever gezegd kist zaten.

Geachte, en dit woord is hier geen cliché, geachte heer Breebaart, het is mij een eer en genoegen als ik u zo meteen door middel van een handdruk het erelidmaatschap van de Vereniging "Oud-Hoorn" aanbied. Vanaf nu wordt u beschouwd en bent u ook ERELID van de Vereniging "Oud-Hoorn".

* Inmiddels is gebleken dat nog een derde erelidmaatschap is toegekend, en wel in 1951 aan de toenmalige burgemeester B.R. Canneman.

HET HOORNSE HOP GEDEMPT

Plannen voor de demping van het Hoornse Hop zijn niet nieuw; al een eeuw geleden werd daar serieus over gedacht en het Hoornse gemeentebestuur steunde deze plannen. Als het huidige gemeentebestuur zoiets in haar hoofd zou halen zou het honderden boze Westfriezen tegenover zich vinden, zo bleek op 1 april 1978 door een grap met serieuze ondergrond van het Weekblad voor West-Friesland.

Wat sommigen wilden en anderen vreesden gebeurde onverwacht op 1 maart 1949: drooglegging van het Hoornse Hop, niet door mensenhanden maar door natuurgeweld. Een barre storm, die tot orkaankracht aanwakkerde, richtte in Hoorn aanzienlijke schade aan.

Ruiten en dakpannen sneuvelden, bomen begaven het, telefoondraden knapten af, het dak van de tribune van Forward werd vernield. Het merkwaardigste was wel het drooggewaaide Hoornse Hop. Kilometers ver was er geen water meer te zien. Ook de havens

lagen geheel droog. We laten het Dagblad voor West-Friesland even aan het woord: "Voor de Westerdijk speelde de jeugd op het nieuwe land. Ook alle havens en grachten die met het IJsselmeer in verbinding staan waren leeggelopen. De Hoornse boot lag op één oor in de modder en de woon-schepen aan de Slapershaven lagen in een voor de bewoners verre van comfortabele positie. Om het Houten Hoofd heen kon men een wandelingetje maken. Het bleek nu, dat de vorig jaar naar de Oostelijke havenuitgang gebaggerde geul al weer totaal is dichtgeslibt. De havenmeester ver-

telde ons, dat het waterpeil ruim twee meter was gedaald. Met het verminderen van de wind kwam het water weer terug." Het spreekt vanzelf dat het ongewone verschijnsel fotografen naar buiten lokte. Twee foto's drukken wij hierbij af; de ene vertoont een krijgshaftig poserend jongetje dat zojuist de slag op de Zuiderzee heeft gewonnen, de andere twee meer beschouwende jongemannen (of is de linkerfiguur een vrouw?). Wie herkent deze op 1 maart 1949 gefotografeerde mensen?

Leo Hoogeveen

WIE OF WAT IS DIT?

De Archiefdienst Westfriesse Gemeenten beschikt over een uitgebreide fotoverzameling, die echter nog niet is gekatalogiseerd. Een aantal foto's is slechts summier of helemaal niet van bijschriften voorzien; veel afgebeelde plaatsen, situaties of personen kunnen alsnog worden achterhaald. Er blijft echter een restant over, waarbij dat niet mogelijk blijkt. "Oud-Hoorn" zal de komende tijd foto's uit het bezit van de Archiefdienst publiceren, waarvan niet bekend is wat ze voorstellen of wie zijn afgebeeld. Wij doen een beroep op de lezers die de plek weten thuis te brengen of de personen herkennen, dit schriftelijk aan de redactie te melden. Adres: Astronautenweg 125, 1622 DH Hoorn.

SIC TRANSIT GLORIA MUNDI

(zo gaat aardse roem voorbij)

Verslag archeologisch onderzoek van 9 t/m 13 maart laatstleden in de Ooster- of Sint Anthoniskerk te Hoorn.

Zoals u wellicht bekend is zou de archeologische werkgroep (amateurs) o.l.v. mevr. T.Y. van de Walle-van der Woude, als archeologe verbonden aan het Westfries Museum te Hoorn en in nauwe samenwerking met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort, een onderzoek verrichten in de Oosterkerk.

Welnu, deze opgravingen hebben inmiddels plaats gevonden en hadden tot doel meer te weten te komen over de oudste bouwgeschiedenis van dit Godshuis (Daadwerkelijk kijken of de theorie van Drs. J.P.H. van der Knaap in het boekwerk "Oosterkerk, teken van tegenspraak" uit zou komen, ja oftewel nee).

Tevens uiteraard ook om - archeologisch gezien - de middeleeuwse grondlagen (met scherfjes, stenen, riet, mest e.a. afval) te bestuderen. En tenslotte: als we het nu niet deden, dan nooit! Want wanneer zou er ooit weer zo'n kans komen?

De verwachtingen waren echt niet hoog gespannen. Immers, de Oosterkerk was van oudsher een eenvoudige schippers- en visserskerk. Potten goud kan men dan beter gaan zoeken aan het einde van een regenboog. Toch werd de uitgegraven sleuf bewerkt met een metaaldetector, maar meer dan wat grafnagels en handgrepen van kisten kwam er niet uit.

Als locatie voor dit bodemonderzoek was gekozen de overgang van het laatste trafee van het schip naar het transept. Reden: de verwachting juist op die plaats eventuele restanten van de middeleeuwse bebouwing, die voorheen de Ooster- of Sint Anthoniskerk vormden, te vinden.

Voor we echter verder gaan met dit verhaal, zo u wilt verslag, is het wellicht zinvol een stukje prille geschiedenis van dit Godshuis (voorzover u dat nog niet wist) te vertellen.

De eerste houten kapel - gewijd aan Sint Anthonis - werd gebouwd door Gael Claesz. Block in het jaar onzes Heren 1453, nadat deze ruzie had gekregen met zijn broer Jan over de bouw van de Corneliskapel, die ze volgens plan gezamenlijk zouden bouwen aan het Grote Oost. De gebroeders hadden er wellicht toch beter aan gedaan bij el-

kaar te blijven, want ieder voor zich waren zij niet in staat genoeg geld op te brengen. En zo stagneerde de bouw van beide kapellen en zong de jeugd al spottende op straat:

"Daar waren twee gezellen
Stichtende twee kapellen,
Haddenz' haar beurze wel bezien
Zij hadden genoeg gehad aan ien!"

De Anthoniskapel werd in 1483 afgebroken om plaats te maken voor een iets groter gebouw in steen. Let wel: op buitendijks land, want het Grote Oost was en is nog steeds een deel van de Westfries Omringdijk. Tien jaren later - het ging goed met de stad Hoorn en derhalve ook met haar godvruchtige gelovigen - werd de Oosterkerk uitgebreid met een beuk of hal. Opdrachtgever was "de Broederschap van de Zoete naam van Jesus of Sint Anne", waaraan dan ook het altaar werd gewijd.

Onze Oosterkerk - geen kloosterkerk zijnde - werd in die tijd (1500) een echte gildekerk: de kerk van gewone mensen, niet de armsten en zeker niet de rijksten. In feite werd het daarna de vissers- en schipperskerk van Hoorn; immers het was de enige kerk zo vlak bij de havens.

Terzijde: Het koor werd gebouwd in 1519, daarna volgde het transept (dwarsschip) en vervolgens... niets. Het oude schip, dat twee beuken telde, werd niet afgebroken en bleef in gebruik. Oorzaak: geldgebrek. En zo stond daar in 1523 een hoog koor met dwarspand in nieuwe gotische stijl, met daarvoor het oude lage schip met zijn twee kleine voorgevels (beuken) aan het Oost. Op dit geheel het dakruitertje (torentje), waarin zich de thans nog bestaande halfslagklok bevond - gegoten omstreeks 1453 - en waarvan het randschrift luidt: "AVE MARIA . RICOLDUS BUTENDIIC ME FECIT".

Recoltus werkte omstreeks het midden van de 15e eeuw in de bisschopsstad (Utrecht) en de familie Claesz. had connecties met de "Butendiic's".

Tot zover deze greep uit de vroegste historie en keren we terug naar het archeologisch bodemonderzoek.

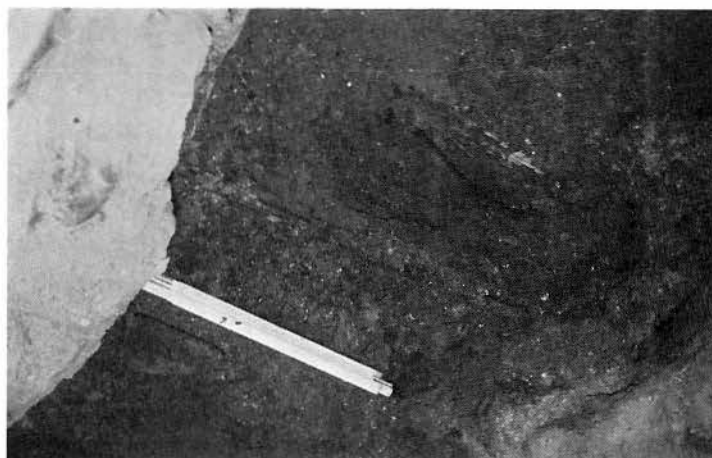
Toen de mannen van aannemer Woudenberg begonnen met het grove graafwerk, vermochten zij niet te vermoeden hoeveel overblijfselen van onze voorvaderen ze daar zouden aantreffen. De massa's beenderen zijn vermoedelijk na de reformatie (1579) naar de muurkanten toe geruimd. Aangezien de oudste grafzerk uit 1608 dateert, is er ontegenzeggelijk reden genoeg om deze invalshoek geloofwaardig te achten.

Op een diepte van ca. 2,5 m. werd een trapsgewijs aflopend fundament aangetroffen. Na verder voorzichtig te zijn afgegraven door de archeologen, bleek dat deze muurresten in noordelijke richting nauwelijks verder doorliepen, doch wel deel uitmaakten van een min of meer vierkante fundering (ca. 1,6 x 1,4 m.). Tussen kerkwand (schip, vlakbij noord-westhoek transept) was een tussenruimte van ca. 30 cm., opgevuld met puin.

Op basis van de ons bekende gegevens met betrekking tot de bouwgeschiedenis van de kerk, is op dit moment nog geen bevredigende verklaring voor een dergelijk fundament te geven. Dat is jammer, maar om een wetenschappelijk goed onderbouwd archeologisch rapport te maken, vergt nu eenmaal enkele maanden tijd. Maar dan hopen we ook meer te weten. Vooralsnog houden wij het er op dat dit fundament eens deel uitmaakte van het tweebeukige schip uit 1484 resp. 1493.

Bij het verder uitdiepen van de sleuf tot ca. 3 m. (grondwater) bleek voorts dat in het oostelijk deel ervan onder de Oost-West-georiënteerde grafkisten er nog een rij Noord-Zuid geplaatste graven aanwezig was. Dat was een duidelijke aanwijzing - tenminste iets tastbaars - naar een voorganger van het huidige kerkgebouw, m.a.w. het zou er op kunnen wijzen dat we daar met twee kerken te maken hadden én met twee tijdsperioden (zo u wilt bouwperiodes); dit te meer omdat betreffende kisten en de zich daarin bevindende skeletten aanzienlijk korter waren...

Tenslotte: Onder het grondwaterniveau en dus onder de Noord-Zuid gevonden graven bevonden zich de resten van een ruw afgewerkt vloertje, bestaande uit zand en schelpgruis, alsmede stukken van (beslist) middeleeuwse plavuizen. Zou dit een deel van de vloer geweest kunnen zijn, waarop men in de dagen van weleer de grafkisten pleegde te laten zakken resp. liet bijzetten?

Indien dit t.z.t. bevestigend kan worden beantwoord, dan mogen wij aannemen - tenslotte - toch een deel van de houten kapel uit 1453 of van de éénbeukige kapel uit 1483 te hebben teruggevonden.

De opgraving annex het bodemonderzoek is ten einde. De vele honderden jaren oude stoffelijke resten van zij, die ons voor-

gingen, zijn herbegraven; de zerken zijn weer gelegd en niets - behalve dit verhaal, wat scherven, foto's en het nog komende officiële rapport - herinnert meer aan wat slechts weinigen met eigen ogen mochten aanschouwen: "Een kijkje naar de dingen die voorgoed voorbij zijn in de diepte van een Godshuis in een oud Zuiderzeestadje".

K. Korpershoek Jr.

P.S. Met oprechte dank aan Drs. W.F.G. Wiëse van de Stichting Kerkmeijer-de Regt, die de toezegging deed het archeologisch bodemonderzoek te willen subsidiëren tot een maximum van f 10.000,--.

STADSBEELD

restauraties - wijzigingen - verval

(dd. 19 april 1981)

- Achterom 2-4 (monument), hoek Proostensteeg - Restauratie ten behoeve van Westfries Museum gestart.
- Achterom 26-28 (beeldbepalend) - Gebrs. Visser gaan hun bedrijf (smederij, lasserij) sluiten. Toekomst van dit sfeervolle complex onzeker.
- Grote Oost 30 (beeldbepalend) - Hoofdpостkantoor nu bijkantoor P.T.T.
- Grote Oost 58 (beeldbepalend) - Wordt bij Oosterkerk getrokken; doorgang in zijmuur aangebracht.
- Grote Oost 47 (monument), hoek Schoolsteeg - Voorgevel vernieuwd in oude stijl.
- Grote Oost 57 (monument) - Natuurstenen stoep door vrachtauto kapotgereden.
- Grote Oost 60 (monument) - Oosterkerk. Restauratie in vergevorderd stadium. Archeologisch onderzoek gestart in de kerk op 11 maart jl.
- Grote Noord 29 (beeldbepalend) - Hermary's Volksbazar (winkelinterieur in oude stijl) per 31 mei gesloten.
- Grote Noord 61 (beeldbepalend) - Geheel vernieuwde winkel na verbouwing.
- Grote Noord 101 (beeldbepalend) - Oude banketbakkersinterieur wordt vernieuwd.
- Grote Noord 107 (beeldbepalend) - Winkelinterieur gewijzigd.
- Kleine Noord 17 (beeldbepalend) - Kap wordt vernieuwd.
- Kleine Noord 32 (monument) - Noorderkerk. Restauratie zal in fases geschieden, echter op zijn vroegst in de periode 1985-1990.
- Kleine Noord 11-13 (monument), hoek Slijksteeg - In- en uitwendig steeds meer in verval.
- Korenmarkt 8 (monument), pand Hendrick de Keyser - Restauratie nagenoeg gereed.
- Munnickenveld 15 (beeldbepalend) - Restauratie vrijwel klaar.
- Munnickenveld 21 (monument) - Claes Stapelhofje. Restauratie nagenoeg voltooid.
- Muntstraat 4 (monument) - Voormalig Politiebureau. Nieuwe bestemming nog niet geheel duidelijk.
- Ramen 1-3 (monument) - Restauratiewerkzaamheden kunnen in het najaar starten.
- Ramen 12 - Wordt opgeknapt, onder andere nieuwe kap.
- Ramen 14-16 (beeldbepalend) - Herbouw bijna voltooid.
- Ramen 25 (monument) - Restauratie in volle gang.
- Schoolsteeg 10 (beeldbepalend) - Eigenhandig door galerijhouder gerestaureerd.

ALKMAAR EN HOORN

Van beide steden is Alkmaar de oudste. In 1254 kreeg Alkmaar zijn stadsrechten van Willem II voor bewezen diensten, namelijk strijden tegen de Westfriezen. De Torenburg werd gebouwd en Alkmaar kreeg zijn stadswapen. Twee jaar later wilde Willem II over het ijs West-Friesland veroveren, zakte bij Hoogwoud door het ijs en werd door de Westfriezen doodgeknuppeld. Willem II was Rooms-koning, dat wil zeggen Koning van het Duitse Rijk. Het is opmerkelijk dat de laatste koning, die keurvorsten de baas was, tegen een stelletje boeren niet opkon.

Zijn zoon en opvolger was 2 jaar oud toen zijn vader stierf en er was oorlog met Vlaanderen. Toen Floris V 18 jaar werd probeerde hij zijn vader te wreken. Zijn neef Floris van Henegouwen zorgde dat het in het zuiden rustig bleef. In de Rekere, een water dat naar het noorden liep en onbevaarbaar was geworden, werd een dam van stro en hooi gemaakt. De Westfriezen echter waren even hard als hun bodem zacht was. Ze jaagden de dambewaking op de vlucht en versloegen Floris Strijdmacht en achtervolgden ze tot Heiloo. Wie de geestgronden niet konden bereiken gaven de geest.

West-Friesland was voorlopig gered. Twee jaar later kwamen de Kennemers in opstand. Ze hadden de zwakte van Floris gezien. Ook dat opstandigheid beter resultaat gaf dan volgzaamheid. Ze waren redelijk welvarend, doch hun rechten werden door de graaf steeds meer beknot. Ook de rest van Holland kwam in opstand. Floris probeerde eerst zich te vrijwaren voor een aanval uit Utrecht. Daar was het patriarchaat verdreven en had men een ambachtsgildenregering. Hiermee sloot Floris een niet-aanvalsverdrag en had de handen vrij voor zijn eigen gebied. Daar kon hij voorkomen dat de Kennemers Haarlem in handen kregen. De Kennemers beloofden van verdere tegenstand af te zien, indien hun een aantal rechten werden toegestaan. Het perkament waar deze rechten beschreven staan heet het Kennemer-Landrecht. In 1292 werd dit door Floris V ondertekend. Hier stond onder meer in:

1. Een baljuw die goed is en geen bastaard.
2. Bij verheffing van een huisman (halfvrije tot vrije), die daardoor schotvrij wordt (schot was een soort gemeente-belasting), moet die belasting vervallen en niet door de andere huislieden worden opgebracht.
3. De graaf moest zich onthouden van inmenging in rechtsgewoonten.

Floris voerde hier een Cyrus de Grote-politiek, van wijze gematigheid, die hij ook jegens de Westfriezen voerde nadat hij zijn vader gewroken had.

In 1282 probeerde Floris opnieuw zijn gezag in West-Friesland te vestigen, ditmaal met succes.

Op 15 juni landde hij bij Wijdenes en nam daarna Hoogwoud in, waar hij het lichaam van zijn vader vond, dat onder een haardplaat verborgen was. Dwangburgten werden gebouwd bij Wijdenes, Medemblik (Radboud) en ten zuiden van Alkmaar de Nieuwburg en de Middelburg. Om West-Friesland toegankelijk te maken, wat voorwaarde was om zijn gezag te handhaven, beschermde hij de dijken. In 1288 was er een geweldige watersnood en kon Floris de geïsoleerde dorpen met vaartuigen veroveren.

In 1296 werd hij door de edelen vermoord. Behalve de Kennemers rouwden ook de Westfriezen over zijn dood.

Bron van bovenstaande is Floris V door professor drs. W.N. Hugenholtz.

Hoorn dankt zijn stadsrechten aan Willem V. Zijn oom Willem IV was kinderloos gestorven. In Warns werd hij in 1345 doodgeslagen door de Friezen, die hij wilde onderwerpen. (Graaf van Holland zijn, was een gevaarlijk beroep; drie doodgeslagen en de volgende krankzinnig.)

Zijn vrouw, Johanna van Brabant, kwam niet in aanmerking om hem op te volgen.

Willem had twee zusters, namelijk Philippa, die getrouwd was met Edward III van Engeland (deze stichtte de Orde van de Kouseband, te zien op het zogenaamde wapen van Frederik Hendrik aan het Westfries Museum) en Margaretha, die getrouwd was met Lodewijk IV van Beieren, keizer van Duitsland. Lodewijk, die leenheer was, gaf het leen aan zijn vrouw.

Henegouwen was een spilleleen, daar mocht een vrouw opvolgen, doch in Holland, wat een zwaardleen was, mocht dit niet.

Margaretha benoemde haar tweede zoon Willem tot regent verbeider. Die zat dus in de wachtkamer. Hij was toen 13 jaar oud.

Vier jaar later riep Willem zich uit tot graaf van Holland op aansporing van zijn raadgever Willem van Duivenvoorde.

Hij trok ten strijde tegen zijn moeder. De schepen van Edward III, die zijn schoonzuster te hulp kwam, werden in de Maasmond vernietigd en Willem won de strijd.

Hij had de steun van de Hoeken, mensen die er belang bij hadden, dat Willem aan de macht kwam.

De Kabeljouwen kozen de zijde van zijn moeder. Dit was het begin van de Hoekse en Kabeljouwse twisten. De Hoeken gingen later weer over naar Margaretha en dus kwamen de Kabeljouwen bij Willem. Hoorn wilde Willem steunen als het stadsrechten zou krijgen. Dit werd Hoorn verleend in 1356. In begin 1357 konden ze in Haarlem het perkament ophalen. Ze vroegen de abt van Egmond als onpartijdige een verklaring van echtheid te ondertekenen. Willem V werd aan het eind van dat jaar krankzinnig en daarom dolle Willem genoemd. Dit perkament is te bezichtigen in het Gewestelijk Archief.

"Dank zei het archief heeft ons verleden weer toekomst."

Zie in Westfries weekblad "Hoorn's Prille Begin" door H.W. Saaltink.

Het enigste treffen tussen Alkmaar en Hoorn vond plaats in 1426. De aanleg van de stadswallen was juist voltooid.

Philips van Bourgondië betwistte Jacoba van Beieren, die van twee kanten zijn nicht was, het bezit om Holland.

Hoorn koos om economische redenen de kant van de Bourgondiër. Diegenen, die wel de kant van de gravin, die op 15-jarige leeftijd, getrouwd, weduwe, wees en weer verloofd was, kozen jaagde ze tegen zich in het harnas omdat zij de Hoornse burgemeesterszoon Jan Lambertsz Cruyf onschuldig liet onthoofden. Alkmaar koos de kant van Jacoba.

Haar bevelhebber, Willem Nagel, had heel Noord-Holland boven het IJ veroverd en in West-Friesland Medemblik en Enkhuizen.

Op 13 juli (Sinte Margarieten dach, schrijft Velius) kwam het tot een treffen met Hoorn op de oude dijk tussen Zwaagdijk en Ooster-Blokker.

Met achterlating van veel doden, waaronder de schout Claes Willemsz, moest Hoorn tegen de Hoeken het onderspit delven.

Nagel talmdde een week om de stad aan te vallen. Hij dreigde de gevangenen te doden als Hoorn zich niet overgaf. Hoorn weigerde en Jan Jansz ging naar Philips om hulp. De hulp kwam van overzee.

300 piecardiërs onder aanvoering van Jean de Villiers en de bastaard van St. Pol, vergezeld door 200 vrijwilligers uit Amsterdam en Haarlem. Bij de uitval via de Noorderpoort sneuvelde Willem Nagel en zijn leger werd verslagen.

Hoorn had een Nagel aan zijn doodskist minder en een straatnaam meer, het Keern, omdat hier het getij was gekeerd (Velius).

In 1470 kwam het in Hoorn tot een opstand. Oorzaak was de verhoging der accijnzen op bier, graan en zout. Ook het feit dat Hoorn als bedde voor Karel de Soute 7 jaar lang 2000 schilden moest opbrengen en Alkmaar slechts 800.

Wat de gemoederen ook deed opzwepen was dat één van de drie commissarissen van de

Raad van Holland, die naar Hoorn kwamen om de accijns te innen, Willem van Alkemade, was. Een halve eeuw geleden voerde een Van Alkemade het bevel over een deel van Willem Nagel's troepen. De vissers, wevers en vollers bestormden het huis van de secretaris en richtten daar grote vernielingen aan.

Enkele dagen later werden alle vissers, wevers en vollers, schuldig of onschuldig, die men in Hoorn aantrof, gearresteerd. Acht werden ter dood gebracht.

De rest mocht tegen een hoge losprijs naar huis. Velen trokken naar veiliger oorden. Dit was een ramp voor de lakennering. Hoorn ging een tijd van armoede tegemoet (Velius).

C.A. Abbing vertelt dat Brecht Veddes' dochter, het kaarsenwif, op het accijnshuisje dat bij de haven gebouwd werd, 's-nachts de duivel in levende lijve had zien zitten. Ze werd voor het gerecht gedaagd en veroordeeld om met een brandende waskaars in de hand en op de borst een houten duivel in de eerstvolgende processie mee rond te gaan.

Het Kaas en Brood oproer

In 1491 kwam het in West-Friesland en Kennemerland tot een opstand, dat in de geschiedenis bekend staat als dat van het Kaas- en Broodvolk, omdat de vaandels een heilige vertoonden met een kaas en een brood. De oorzaken van deze opstand waren velerlei. Misoogst, duurte en de belemmering van de scheepvaart door Hoekse zeeroovers waren er enkelen van.

De afstand tussen de landvorst en de bevolking van Holland werd steeds groter. Tijdens het regentschap van Maximiliaan van Oostenrijk werd een hoge belasting geheden; het zogenaamde Ruitergeld. Rijke plattelanders gingen in de stad wonen. Dezelfde hoge belasting moesten de minder-welvarenden opbrengen (in tegenstelling tot punt 2 in het Kennemerland-recht). Uit protest tegen het Ruitergeld liep Hoorn vol met Westfrieze en Kennemer-boeren. Het stadsbestuur wist met geld en mooie smoesjes de boeren de stad uit te krijgen. Die vertrokken naar Alkmaar.

Voorjaar 1492 nam het verzet in hevigheid toe. De burgten Nieuwburg en Middelburg werden ingenomen. De Staten van Holland zeiden overleg te willen, doch besloten tot nog een belasting, het hardstedengeld, wat twee Andries guldens per huis bedroeg. Jan van Egmond, stadhouder van Holland, probeerde een aanval op Alkmaar maar moest zich met achterlating van zijn geslacht terugtrekken op Den Haag.

Hierna ging de wrede Albrecht van Saksen, de stadhouder-generaal over alle Nederlandse gewesten, zich met de strijd be-

moeien. Haarlem werd ingenomen door de boeren en werd het centrum van het verzet. Hoorn zag er geen heil meer in en trok zich terug. De boeren kwamen voor Leiden dat een uitval deed en de boeren op de vlucht dreef. Sommigen gingen naar huis. In Beverwijk werd het boerenleger door Albregt van Saksen verslagen. Bij Heemskerk werd het restant vernietigd. Zware straffen werden uitgedeeld, ook aan Hoorn. Alkmaar moest bovendien zijn vestingwerken afbreken. De boeren hadden het nog beroerder dan voor de opstand.

Zie in Westfries Weekblad: "Hoorn door de eeuwen heen": "Om de kaas en het brood" door H.W. Saaltink.

In 1515 was Karel van Oostenrijk, die in 1519 Duits keizer werd en sindsdien Karel V genoemd werd, in oorlog met Karel van Gelre. Deze maakte gebruik van de Zwarte Hoop, een Duits huurleger, om de Oostenrijker te bestrijden.

In 1517 kwam van Gelres aanvoerder, Erkelens, in geldnood en de Zwarte Hoop sloeg aan het muiten. Frans I van Frankrijk spoorde Erkelens aan de Zwarte Hoop in Holland af te zetten. Gelderland was dan van zijn plundersaars af en de vijand werd op eigen gebied bevochten. Grote Pier van Kimsward vond dit een kolfje naar zijn hand. Deze zeerover was eerst boer geweest, maar als zeerover boerde hij beter. Hij landde in Onderdijk en trok brandschattend naar Medemblik. Deze stad werd geplunderd en wie kasteel Radboud niet kon bereiken werd vermoord. De Zwarte Hoop trok vervolgens naar Hoorn. De zware rechthoekige Noorderpoort met zijn twee ronde torens, gebouwd in 1502, was te sterk voor de Zwarte Hoop.

De zware Noorderpoort gebouwd in 1502 was te sterk voor de Zwarte Hoop.

Velius schrijft: ...voor Keeren langs na Hoorn; maar soo zij daer geen moet op hadden sloegen ze de Berkhouterweg in.

Wellicht was Grote Pier er hier niet meer bij, immers de schepen moesten weer terug. Sommigen menen, dat heer Jancko Douwama van Oldeboorn daarna het bevel voerde over de Zwarte Hoop.

Bij Alkmaar aangekomen werd dit terstond ingenomen. De kastelen Middelburg en Nieuwburg werden afgebrand en Alkmaar geplunderd. Door de Hoornsen werd de Huingendijk, dichtbij Alkmaar, doorgestoken. De Geldersen trokken hierop weg en Hoorn hielp de branden te blussen.

In 1519 kon Grote Pier door een fout van de wacht landen op de dijk bij Hoorn. Hij bracht zijn volk (niet de Zwarte Hoop) in de Jan Rijkenssteeg.

De inwoners van Hoorn wisten ze te verdrijven. Sindsdien heet deze steeg: Geldersesteeg. (Velius en J.J. Kalma: Grote Pier van Kimsward.)

In 1572 ging Enkhuizen om en koos de zijde van de Prins. Alkmaar volgde en de geuzen-aanvoerder Sonoy dwong Medemblik zich over te geven. In Hoorn had de Spaansgezinde burgemeester, Jan Symensz Rol veel te vertellen. De mensen die niets te vertellen hadden, dwongen hem te vertrekken. Rol trok naar Amsterdam, hier was zijn rol uitgespeeld. Ook Hoorn ging om. Nog zo'n overwinning en ik ben verloren, sprak koning Pyrrhus van Epirus na zijn overwinning bij Heraclea in 280 v.Chr. Hetzelfde moet Alva gedacht hebben toen in juli 1573 Haarlem na moedig verzet zich overgaf. De val van Haarlem was dan een slag voor Oranje; in zijn gevolgen bleek het een ramp voor Alva. Op dit kerkhof der Spanjaarden waren 12.000 soldaten achter gebleven.

Zijn grote crediet-verschaffers moorden en zijn kleine schuldeisers, de soldaten, hadden 28 maanden geen soldij ontvangen en sloegen aan het muiten.

Enkele maanden later boekte de trotse landvoogd twee nederlagen.

Don Fadrique kon door het muiten niet de vruchten plukken van de val van Haarlem. Want toen hij de orde hersteld had en zich tegen Alkmaar wendde, kon de prins net bijtijds de hoplieden Cabiliau en Ruychaver met hun veldels in de stad brengen.

Meerdere aanvallen der Spanjaarden mislukten. Toen de toestand onhoudbaar werd gaf Diederik Sonoy aan Jonker Frederik van Zevender bevel om de dijk bij de Zijpe door te steken. 8 oktober 1573 begon bij Alkmaar de victorie. Al is pas in 1956 "Alkmaria Victrix" toegevoegd aan het stadswapen.

Een tweede nederlaag leed Alva 3 dagen later door het verlies van de Zuiderzee-slag. De Vereniging Oud-Monnickendam gaf in 1973 een fraai boekwerkje uit: "De slag op de Zuiderzee" door L. Appel.

Hij vertelt: Op 24 juni 1573 waren Edam en Monnickendam in handen der geuzen. Een maand later werd reeds door de Noord-Hollandse steden een vloot toegerust. Hoorn en Enkhuizen leverden elk 3 schepen, Medemblik, Edam en Monnickendam elk één en Monnickendam bovendien nog een galei. Kort voor de zeeslag werd de sterkte op 24 schepen gebracht. Admiraal van de vloot was Cornelis Dircksz burgemeester van Monnickendam. Zijn admiraalschip heette De Eendracht. Alva's vloot bestond uit 12 schepen en 6 jachten. Admiraal was Graaf van Bossu, stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht. Hij was een Zuid-Nederlands edelman.

Zijn admiraalschip, de Inquisitie, was een zeekasteel zoals men op de Zuiderzee nog nooit gezien had. Het voerde 32 stukken geschut en was bemand met 400 koppen (De Eendracht 200). Rol, de oud-burgemeester van Hoorn, was Schout bij Nacht. Kort na het begin van de strijd vluchtte Rol en anderen volgden zijn voorbeeld, waaronder de vice-admiraal Frans van Boshuizen.

Jan Haring van Hoorn, die eerder bij de Diemerdijk een grootaantal Spanjaarden had tegengehouden in zijn eentje en daardoor veel strijdmakers het leven redde, haalde de Spaanse vlag naar beneden.

Bossu wist toen hoe de vlag erbij hing en gaf zich over. Jan Haring was na zijn daad in de borst geschoten en direkt dood.

Bossu werd in het weeshuis gevangen gezet en na 3 jaar uitgewisseld.

Erg wees zal hij zich niet gevoeld hebben; hij werd goed behandeld. De overwinning bleek van beslissende betekenis voor het behoud van het Noorderkwartier.

Door de val van Haarlem werd het gewest Holland in twee delen gesplitst.

Op aanraden van Willem van Oranje ontstond in het noorden een College van Gecommitteerde Raden. Dit College zou in stand blijven tot het einde van de oorlog. Het Noorderkwartier bleef echter funktioneren tot de Franse tijd in 1795.

In Hoorn was deze Raad gevestigd in het tegenwoordige Westfries Museum.

Alkmaar echter, als voornaamste stad, zat hem voor. Als Alkmaar dacht hier munt uit te slaan, dan was dit een misrekening want in 1584 sloeg Hoorn zijn eerste munt, een rijksdaalder met het muntteken van Hoorn. Omdat dit onwettig was berispten de Staten van Holland Hoorn. Hoorn beloofde beterschap. In samenwerking echter met Enkhuizen en Medemblik werd in 1586 opnieuw tot oprichting van een munt overgegaan.

Met Alkmaar, die protesteerde, werd afgesproken dat in 1589 daar de munten geslagen zouden worden. De Westfrieze steden kwamen hun afspraak niet na. In Alkmaar is nimmer een munthuis gekomen.

("De Westfrieze Munt" door Drs. W.F.G. Wiese.)

Heerhugowaard werd in 1631 drooggemaakt. Het dankt zijn naam aan de eerste baljuw uit Medemblik, Hugo of Huig van Assendelft, die in 1296 door de Westfriezen werd verslagen. Alkmaar en Hoorn wilden beiden invloed uitoefenen hoe de polder zou worden verkaveld. Alkmaar, die wist hoe gek Hoorn op munten was, bood een groot aantal harde guldens als Hoorn van zijn invloed zou afzien. Hoorn stemde toe. In Alkmaar is Heerhugowaard verkaveld. De nieuwe polder werd volkomen op Alkmaar ingesteld.

Hoorn had het aan zichzelf te danken dat ze geen invloed konden uitoefenen op het nieuwe gebied. Met het geld werd 2 jaar later het Proostenhuis vernieuwd. De Gecommitteerde Raden vergaderden daar. Op de voorgevel toonde de leeuw van Hoorn zijn misnoegen over de gang van zaken door zijn achterdeel naar Alkmaars stadswapen te keren.

Alkmaar was in tegenstelling met Hoorn voor zijn vervoer zeer afhankelijk van zijn waterwegen. Om ook in droge tijden te kunnen varen, wilde Alkmaar sluizen plaatsen. Door tegenwerking van Hoorn is dit niet gebeurd.

In 1877 werd de Rechtbank van Hoorn naar Alkmaar verplaatst, dat was een bittere pil voor Hoorn.

In 1898 werd de spoorlijn Alkmaar-Hoorn geopend.

Op zaterdag 21 juni ging "Oud-Hoorn" op bezoek bij "Oud-Alkmaar".

De heer J.J. Schilstra hield een boeiende lezing over de problematiek van de stadsvernieuwing in Alkmaar. Daarna hadden wij een rondwandeling door het oostelijk stadsdeel. Toen wij volaan per trein huiswaarts gingen dacht ik: "het spoor" tussen Alkmaar en Hoorn.

N.G. Hauwert